Csorbaköszörülés

Van itt egy ezredvégi koffer. Nincs megtömve, de azért akad benne ez-az. Súlyok, mérősúlyokkal megrakva. Nekem ez a gyújtópont. Itt gyulladok be. Vagy ide vagyok fókuszálva. A dolog hírértéke, hogy Sejben Lajos kiállításáról beszélek. Szóval, itt gyulladok be. Innen még egyszer körbelángolom a tárlatot. Szép szó, tárlat. A koffer is ki van tárva. Nem tágra, de bele lehet látni. Annyira, hogy lássunk az orrunkig, a súlyokig. Bár az ezredvég állítólag csak számolási hiba. Minden ezredvég az. Jó, hogy mondom. Azért vannak itt a súlyok is, a számolási hiba miatt. Ezt mi úgy hívtuk anno, kitárázzuk a mérleget. Nem gitározunk, kitárázunk. Persze, ha be van dugulva az ember orra, mindegy, mit csinál. Kitárázunk. Azaz beállítjuk a mérleget, kiküszöböljük valamelyest a hibát, kiküszöböljük az ezredvégi számolási hibát. Ez a csorbaköszörülés. A mérleg, a hibás mérlegé. Akkor ezt is adom címnek, csorbaköszörülés. A csorbaköszörüléssel kiküszöböljük a hibát. Mert ez csak egy írás, egy címmel. Nem valami látványos. Mindig csak a betűt látja az ember, a többi fejben. Megnézi az ember a tárlatot, aztán viszont látná a betűben. Ez is elég hibás, ezt is ki kéne tárázni. Akkor innen oda. A látvány ott köszörüli a csorbát, kiindulva az ezredvégi kofferből.

Mindazt a csorbát köszörüli, amit mi napról napra ejtünk. Látjuk, egészen affin. Kis érzések bennünk, közelítenek a képeken. Fogják rám, a többi címet nem tudom, csak a koffert. A súlyokkal. Amik aztán megkönnyítve ott a képeken, objekteken, úgymond feszesen kiterülnek. Persze, könnyű dolgom van, én láttam a tárlatot. De aki nem hiszi, járjon utánam. Mármint tárlatra. A Bartókba.

Podmaniczky Szilárd

Zerkovitz-operett a nagyszínházban

Józsefvárosi leányálom

Juhász Réka (Katóka) és Bács Ferenc (Báró Tarpataky). *(Fotó: Karnok Csaba)*

Kár volt taxival rohannom a Csókos asszony bemutatójára, a Szegedi Nemzeti Színházban ritkán kezdődnek pontosan az előadások. Pénteken este gyalog is túl korán érkeztem volna, az előcsarnokban szorongó premierközönség csak negyed nyolckor bocsáttatott be a nézőtérre. A bátortalanul noszogató fütty és taps után fél nyolc tájban végre megjelent a zenekari árokban a karmester, és felcsendült a nyitány.

Szilágyi László librettista és *Zerkovitz Béla* komponista 1926-ban világra jött édes gyermeke, a Csókos asszony mára nagymama lett. A hetvenhárom esztendő mély barázdákat szántott az arcán, világlátása, poénjai kedvesen naivak, de érzelmes dalai felidéznek valami szeretetreméltót egy letűnt világból. Ha szorult helyzetben lévő színidirektor lennék, nem törődnék a fanyalgókkal, minden évadban bemutatnék két sikeroperettet, mert elementáris vágy él az emberekben a meseszerű történetek, a könnyed, vidám, nosztalgikus zenés darabok iránt. Úgy ki vannak éhezve rá, hogy már az sem számít, milyen tálalásban kapják.

A rendező, *Böhm György* – saját bevallása szerint – hűséges akart maradni a műfaj hagyományaihoz, nem kívánta idézőjelbe tenni az operettet. Segíti ebben *Menzel Róbert* klasszikus díszlete: az első és a harmadik felvonásban sárga falú, zöld ajtós-ablakos belső udvar idézi a régi józsefvárosi bérházak hangulatát, a második részben hűvös enteriőr – kék függönyök, hófehér oszlopok, hatalmas csillár, néhány visszafogottan elegáns bútor – teremti meg a kontrasztot, a másik miliőt, a Bajza utcai palotáét.

A színészgárda játéka a premieren lassú volt és vontatott. Olyan megfontolt, mintha vékony jégen óvatoskodnának. Helmer és Fellner – annó dacumál – értették a dolgukat, olyan színházat terveztek, amely az átalakítások ellenére ma is elfogadható akusztikájú; kár, hogy már operettet is mikroportos hangosítással játszanak benne. Persze lehet, hogy szükség van rá, mert nemcsak a színészek hangja és beszédkultúrája lett gyengébb, hanem a közönség hallása is. Mit mondott? – kérdezgették egymást a nézők a premieren, így a vérszegény poénok még szánalmasabbak lettek.

Bájos kis színinövendéknek kiváló a Katókát alakító *Juhász Réka,* de hiába bújik a *Kemenesi Tünde* tervezte arany-fekete-piros ruhaköltemébe, hatalmas tollasgyöngyös fejdíszbe, a primadonna mégsem születik meg. Nem a szépsége hiányzik hozzá, hanem a belső tűz és az énekszólamhoz szükséges hang. A link Dorozsmay Pistát meggyőzően adja a fess *Sarádi Zsolt,* akinek a hangja is elfogadhatóbb, és a sablonos amorózó szerepből is karaktert tud teremteni.

Bács Ferencet tapsvihar köszöntötte, amikor báró Tarpatakyként színre lépett. Csak önmagát adta, s máris egy szomorkásan bölcs, elegáns arisztokrata beszélt. Amikor búcsúzóul rezignáltan kisétált a színpadról, a nézőtéren a hölgyek diszkréten elmorzsoltak néhány könnycseppet. Ibolya Ede szerepére, táncoskomikusnak *Csonka Andrást* hívták, aki súlytalan és jelentéktelen. Talán nem tudja: operettet játszani nem azt jelenti, hogy el kell felejteni az emberábrázolást. Ugyanazzal a jólfésült bájvigyorral ugrabugrálta végig az előadást. A Rica-Macát játszó *Erdős Borcsa* egészen különleges szubrett, nyúlánkságából erényt csinált, remekül énekelt, érzékien táncolt, könnyedén hányta a cigánykerekeket. Hunyadinét, a Nagytemplom utcai tizenkétszeres özvegyet önmagában is jellemfestő, találóan ízléstelen libazöld jelmezben *Fekete Gizi* keltette életre. Nagyszerűen rátalált a mértéktartóan közönséges modorra, és ragyogó Karády-paródiát adott az egyik dalában. *Andorai Péter* sajátos sváb-magyar keveréknyelven formálta meg a bárdolatlan Kubanek hentest, *Janik László* pedig méltósággal játszotta sokadik főkomornyik szerepét.

A zenei szövetet *Silló István* hangszerelte át nagyobb apparátusra, a színház zenekarát a premieren odaadással és biztos stílusismerettel *Koczka Ferenc* dirigálta. Vasárnap délután kíváncsi voltam, a két új főszereplő beállásával mennyire változik meg a produkció. Jelentem, nagyon! *Mészáros Tamás* fergeteges volt Ibolya Ede szerepében, bolondozásától életre keltek, értelmet kaptak a poénok, mindenki nagyobb fordulatszámra kapcsolt. A boldogságos állapotba került publikum mindenre vevő volt, a mellékszereplők is jobban érvényesültek. (A tűzoltóparancsnokot és a szenilis Róth Manfrédot játszó *Herceg Zsolt* kétmondatos felvillanásai is nagy tapsot arattak.) Parádés, szívből jövő komédiázása *Mészáros Tamásnál* a szerény énekhangot is feledtette. Színészi diplomával is rendelkező, jóval tapasztaltabb kolléganőjéhez képest kétségtelenül van egy pici kedvesen amatőr íz *Rácz Rita* játékában, ám tisztán csengő, iskolázottabb, kifejezőbb éneklése és személyiségének varázsa máris alkalmassá teszi őt a primadonna szerepkörre. Vasárnap *Kardos Gábor* dirigálásával a zenekar is összeszedettebbnek, frissebbnek tűnt, a premierláz elmúltával az egész produkció megtáltosodott.

A józsefvárosi leányálmot, a gangon szőtt tündérmesét Böhm György a finálében dzsesszes revüvel repítette a jövőbe. Minden fiatal hófehér-aranyban tündökölt – mintha tényleg Hollywood várna valamennyiükre...

Hollósi Zsolt

Beszélgetés Péntek János nyelvésszel

„A hibáktól emberibb a nyelv"

Szürkül a nyelvünk – állítja Péntek János nyelvészprofesszor. A kolozsvári tudományegyetem tanára arról is beszél interjúnkban, hogy mit tapasztal az iskolákban a nyelvhasználatot illetően. Elmondja továbbá azt, miért jó, ha nem szinkronizálnak egy filmet.

– Tükröződnek-e a társadalom problémái a köznyelvben, illetve az irodalmi nyelvben?

– Az ember érzelmi állapota, pillanatnyi indulatai teljes egészében tükröződnek a nyelvben, a nyelvhasználatban. De egy adott közösség problémái is visszahatnak a nyelvre.

– A nehézségekből adódó dolgok azonnal leképeződnek az anyanyelvre, vagy el kell telnie bizonyos időnek ahhoz, hogy azok érzékelhetővé váljanak?

– Attól függ, hogy miről van szó. A kisebbségek nyelvhasználatában például érezhető az állandó neurózis. Ez felfedezhető a kapkodó beszédben és a hezitációban. Zavartabbá válik a beszéd ritmusa. Mindez az állandóan meglévő feszültségnek, neurotikus állapotnak a kifejeződése.

– Kevés szebb, finomabb, kifejezőbb és árnyaltabb nyelv létezik a magyarnál a világon. Mi a tapasztalata, mennyire őrizte meg a nyelvünk, mennyire őriztük mi meg az anyanyelvünknek ezeket a sajátosságait az elmúlt húsz, harminc, negyven évben?

– A magyar nyelv alapkaraktere a belső változatossággal és változással együtt megmaradt. Az átalakulás egyébiránt hozzátartozik a nyelvhez. Ugyanakkor vannak olyan folyamatok, amelyek módosítják az anyanyelv korábbi színességét. Többen is bizonyították már különböző vizsgálatokkal, hogy a nyelvünk egyéni színessége, affektivitása szürkült el az elmúlt időkben. Az elszürkülést, a nivellálódást leginkább a szinkronszövegekben érzem, amelyek konzervnyelvet terjesztenek. A színességgel együtt járnak a teljesen egyéni dolgok, akár még a hibák is, amiktől emberibb a nyelv. A konzervnyelv hibátlan, de szürke. Romániában a szinkronnyelv hatása hét-nyolc évvel ezelőttig ismeretlen volt, mert a román televízióban egyáltalán nem szinkronizálták, szinkronizálják a filmeket. Ennek következtében az idegen nyelvek személyessége, közvetlensége sokkal inkább hat. Ráadásul a gyermekek olvasás technikája is jobb. Magyarországon a televízió szellemileg kényelmessé teszi az embert.

– Milyen kapcsolatban áll egymással az iskolai anyanyelv és a társadalom?

– Sajnos, nem állnak egymással összhangban. Az iskola sohasem volt kellőképpen tekintettel a környezeti nyelvre. Tehát arra a nyelvváltozatra, amellyel a gyermekek az iskolába érkeznek. A kettő elszakadt egymástól. Azt hiszem, hogy ez mindenhol így van. Erdélyben, ahol a környezeti nyelv változatosabb a kétnyelvűség és a regionalitás miatt, nagyobb a távolság a gyermekek otthoni anyanyelv változata és az iskolai anyanyelv között. Nyilván az utóbbi a köznyelvet, illetve az irodalmi nyelvet használja és közvetíti, de nem teheti meg azt, hogy a nyelv fő változatát idegen nyelvként kezeli, úgy, mintha annak nem volna semmi kapcsolata a gyermekek anyanyelvével. Olyan tankönyveket kellene írni, amelyek az egyes környezeti nyelvtípusokra épülnek, s azt hasznosítják. Ennek lenne igazán bátorító ereje. Az iskolának többek között az az egyik baja, hogy nem bátorít kellőképpen a nyelvhasználatban sem. Ezen mindenképpen változtatni kellene. Sok a görcs. Minden gyermek számára traumát jelent az iskolakezdés, amibe beletartozik az is, hogy nyelvi traumát is szenved, hiszen át kell lépnie a nyelvi határokat, olykor szakadékokat. Erre nincs eléggé tekintettel az iskola.

Szabó C. Szilárd

A digitális radiológiáé a jövő

Néhány éven belül elavulttá válik a film alkalmazása az orvosi képalkotó eljárások során, és a modern képalkotó eszközöket összekötő helyi és világméretű számítógépes hálózatok jönnek létre – derült ki azon az előadáson, amelyet dr. Csernay László, a szegedi Nemzetközi Egészségügyi Központ orvosigazgatója tartott a természettudományi hét rendezvénysorozatának keretében.

A tizenkilencedik század orvosi szempontból egyik legnagyobb felfedezése a röntgensugár volt, amelynek alkalmazása rohamosan elterjedt. A test belsejében lejátszódó folyamatok megismerésére több mint fél évszázadon keresztül kizárólag a röntgenfelvétel nyújtott segítséget az orvosok számára. A második világháborút követően a diagnosztikában bevezetett radioizotópok jelentették az első forradalmi lépést. Ezt követte az ultrahang-diagnosztika és a metszeti képalkotó eljárások, így például a CT, az MR, a SPECT, vagy a PET robbanásszerű terjedése. Míg 1957-ben a klinikákon kizárólag a röntgenvilágítást alkalmazták a diagnózisok felállításakor, addig 1994-ben a röntgenalkalmazások gyakorisága érezhetően csökkent, és teret nyertek az újabb módszerek – mondta *dr. Csernay László,* a szegedi Nemzetközi Egészségügyi Központ orvosigazgatója.

A metszeti képalkotó eljárások egyik formája a CT, vagyis a komputertomográf, amely a Lajtától nyugatra annyira elterjedt, hogy minden két-háromszáz ágyas kórházban legalább egy, vagy két készülék található, ezzel szemben Magyarországon pillanatnyilag ötvenöt CT-készülék áll az orvosok rendelkezésére. A szegedi Nemzetközi Egészségügyi Központban december 20-ától új komputertomográfokat állítanak be a régi készülékek helyett.

Dr. Csernay László beszélt arról, hogy a képalkotó módszerek fejlesztése során a szakemberek arra törekszenek, hogy tovább növeljék a műszerek érzékenységét, sebességét, feloldóképességét, csökkentsék a sugárterhelést, és elérjék, hogy a képalkotó eljárások során ne kelljen a betegek szervezetébe katétert bevezetni. A digitális radiológia főbb céljai közül megemlíthető a képjavítás, a rövid és hosszú távú archiválás biztosítása, az egységes dokumentáció, és a film nélküli radiológia megvalósítása. A számítástechnika vívmányainak segítségével dr. Csernay László elképzelhetőnek tartja, hogy néhány év múlva lehetőség nyílik a képi és kísérő információk cseréjére, vagyis a más városokban dolgozó orvosok számítógépen elküldhetik majd az információkat kollégájukhoz, és közösen konzultálhatnak az adott problémáról.

Az előadáson felmerült a kérdés, hogy a diagnosztika és a terápia fejlődése ellenére miért alacsonyabb a születéskor várható időtartam napjainkban, mint az elmúlt évtizedekben. Dr. Csernay László szerint az elmúlt évtizedben bekövetkezett életmódváltozás káros hatásait az orvostudomány vívmányai nem képesek ellensúlyozni, vagyis ha az emberek önégető módon élnek, az ellen a folyamatosan fejlődő diagnosztika, amely a már meglévő betegségek kimutatására alkalmas, semmit sem képes tenni.

Békefi Anett

sorokban

Vendég Algériából

DM-információ

Lofti Boumhgar, az algériai Globális Stratégiai Kutatóintézet igazgatója ma Szegedre látogat. Boumhgar úr a Magyar Külügyminisztérium vendégeként tartózkodik hazánkban, s olyan egyetemi intézményt látogat meg, ahol a Mediterráneummal és Algériával foglalkozó doktori (történelem) program is van. Az algériai vendég a délelőtt folyamán találkozik a BTK dékánjával, azt követően a doktorandusz hallgatókkal, délután pedig előadást tart Algériáról és a biztonság kérdéseiről a Mediterráneumban.

Továbbképzés

Munkatársunktól

Könyvtárosok részére rendez továbbképzést december 2-án 10 órától a Somogyi-könyvtár, a Csongrád Megyei Könyvtárosok Egyesülete és a Kész-Tető Ifjúsági és Kulturális Egyesület a könyvtárban. A nap során 10 órától „A könyvek, az olvasás és a mese szerepe az ezredvég kultúrájában" címmel *Nagy Attila* olvasásszociológus, 11 órától a népdalokról és az ősvallásról *Szántai Lajos* mesekutató, majd 13 órától *Koszecz Sándor* tanár, mesekutató tart előadást.

Naptár – grafikákkal

Munkatársunktól

Kopasz Márta grafikus alkotásaival jelentette meg 2000-re szóló naptárát a Firbás stúdió. A naptár lapjain 13 kicsinyített feketefehér linóleummetszet látható kék alapon. A kiadvány megvásárolható a Firbás stúdióban (Moszkvai körút 30.).

Porondról Algyőn

Munkatársunktól

Ma 18 órakor az algyői faluházban a Közéleti Kávéház rendezvényén *Kátó Sándor* színművésszel, a Porond című könyv szerzőjével beszélget *Bíró Zoltán* irodalomtörténész.

Újság, könyv, szórólap, ügyviteli nyomtatvány, meghívó, névjegy,
IGÉNYES KIVITELBEN:
62/420-819